SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

12-son (4-jild)
2024

ISSN: 2181-1342 (Online)
Sayt: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V4I12Y2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY’ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O‘zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, O‘zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o‘g‘li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo‘limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O‘ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg‘ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo‘raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G‘aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, “Tashkent International University of Education” xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo‘min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O‘roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko‘chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G‘aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G‘aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD), O‘zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo‘rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00-SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar bo'yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari" elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
4-jild, 12-son (dekabr, 2024). -679 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Turg'unov Sherzod Abduvositovich
FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida) 13-19

Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li
SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI 20-23

Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich
XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOIY ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR 24-32

Сойиб Раупов
КАМБАҒАЛЛИК ВА УНИ ҚИСҚАРТИРИШ МУАММОЛАРИ 33-42

Abdimo'minov Oybek Bektemirovich
MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL MASALALARNING AYRIM JIHATLARI 43-48

Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li
XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI VA KARVONSAROYLARI TARIXI 49-53

Temirova Munira
ESKI TERMIZ SIMOBKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 54-58

Sattorova Shahlo
SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI 59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Yazdonova Saxiba Kurbanovna
KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI 64-72

Таниев Аҳмаджон Бахромович
ТУРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ТАЪСИРИ 73-82

Ходжаниязов Элбек Сардорович
ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ТУРИЗМ ТРАНСПОРТИ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ ТАҲЛИЛИ 83-93

Raximov Baxromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi
O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI 94-99

Ahmedov Adham Djalolovich
AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH 100-105

Ablazov Nurillo Xusanboyevich
QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 106-112

Абдурахманов Мухторали
ҲУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ 113-116

Poshokulova Mohigul
BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIM TIZIMIDA 117-122

Toxirov Akbarxon Toirxon o‘g‘li
INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHDIDLAR 123-131

Sayfutdinova Nigina Furkatovna
O‘ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI 132-135

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Shakarov Oybek Xudoyberdi o‘g‘li
O‘ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPSION MUNOSABATLAR PAYDO BO‘LISH SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI 136-139

Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич
ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ 140-144

Sayidova Muhabbat G‘afforovna
GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA’NAVIY QADRIYATLARGA TA’SIRI 145-149

Kuraxmedov Azamat Erkinovich
SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA’RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O‘RNI 150-153

Umarova Feruza Rozibayevna
O‘ZBEK XALQI MA’NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI 154-156

Samijonov Azizbek Ismoiljon o‘g‘li
KIBERXAVFSIZLIKNI TA’MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI 157-161

Begbudieva Parvina Shoxruxovna
THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN 162-166

Aytbayev Mansurbek Yusupovich
MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO‘G‘RISIDA 167-173

Muslimov Sherzod Akbarovich
ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA’NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE’RIYAT 174-178

Jantayev Maqsud Ibragimovich
MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO‘LGAN ILMIY IZLANISHLAR 179-184

Norova Malika Fayzulloyevna
TASAVVUF TA’LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA’SIRI 185-191

Gulova Anorgul Axtamovna
O'ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO'LGAN MUNOSABAT 192-196

Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdukarimovna
BURCH VA MAS'ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI 197-205

Berdikulov Chingiz Dusmuradovich
IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI 206-211

Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich
MILLIY-MA'NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA'NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA 212-216

Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich
JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O'RNI 217-221

Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li
JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA'MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI 222-228

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Бердиева Мукаррама Анваровна, Чернова Наталья Васильевна
СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ 229-234

Жамаҳматов Кароmиддин Айнилло ўғли
БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ 235-243

Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysuluv Poyan qizi
ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA "KO'K" SIFAT BELGISINING SEMANTIK XUSUSIYATLARINING TADQIQI 244-247

Mansurova Mohinur Akmal qizi
HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI 248-252

Яркулова Фотима Усмановна, Исломова Марьям
ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА 253-257

Murodova Muqadas Ikromovna
XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI 258-263

Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna
O'ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI 264-268

Davronov Shexroz Abrorovich
OG'ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI 269-273

Begmatov Azizbek Tursunbayevich
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI 274-280

Ibragimova Moxiraxon Anvarovna
NUTQIY AKTLAR TASNIFI 281-285

Расулова Истода Абдулатифовна
К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ 286-293

Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi
O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLOGIK BIRLIKLAR 294-299

Furkatova Maxliyo To'lqin qizi
O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI 300-309

Baxramov Xabibillo Sadikovich
INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI 310-315

Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович
ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ 316-323

Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li
XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 324-327

Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna
YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOIY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI 328-331

Qayumova Mohinur Murodullayevna
LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE 332-337

Sayipova Dilafruz Rahimovna
O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI 338-342

Diyarov Akmal To'lqin o'g'li
INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI 343-348

Атаназарова Шохида Бахрамовна
РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРНИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА) 349-353

Mamadqulova Kamila Abduxoliqovna
ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS 354-364

Alimova Dilrabo
SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIY TAKOMILI 365-373

Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna
RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI 374-379

Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна
ЛИТЕРАТУРНЫЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА» 380-390

Khamidov Tohirjon Olmos ogli
ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE 391-396

Umurzakova Kommuna Xursanovna
O'ZBEKISTON IJTIMOIY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI 397-402

Habibullayeva Shoira Shukurillayevna
ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI 403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Imomov Nurillo Fayzullayevich
TA'MINLOVCHI TO'LOV – MAJBURIYATLARNI TA'MINLASHNING YANGI USULI SIFATIDA 407-414

Салаев Нодирбек Сапарбаевич
ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИЯТИ, ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 415-431

Ходжиев Юнус Мухитдинович
МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНИНГ ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ 432-436

Сайдивалиева Хуршида
БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ 437-445

Miqumov Bobur
THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 446-451

Raimova Nargiza Doroyevna, To'ychiyeva Bahora Otabekovna
PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS 452-459

Чориева Хуршидабону Хуррам қизи
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 460-468

Toshkanov Nurbek Bahriddinovich
UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI 469-478

Kubaeva Ismigul Farxod qizi
CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE 479-484

Юсупов Ўктамбой Абсаматович
ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 485-491

Баходирова Сабина Улугбек кизи
РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО ПОВРЕЖДЕНИЯ 492-503

Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 504-508

Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o'g'li
O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI 509-520

To'ychiyeva Bahora Otabekovna, Raimova Nargiza Doroyevna
PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS 521-528

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ibraximov Sanjar Urunbayevich
SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI VA TAMOYILLARI 529-539

Urazkulova Anna Vitalyevna
OLIY TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI 540-545

Қаршиева Дилбар Эшпулатовна
ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ 546-550

Ajiyeva Muxabbat Baxtibayevna
KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH 551-555

Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna
O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON VA FAOLIYATLI YONDASHUV 556-564

Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna
SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM PRACTICE 565-570

Акрамова Умеда Салиевна
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ 571-582

Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi
MATEMATIKA FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 583-590

Boboqulov Chori Urolovich
SHAXMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 591-595

To'xtayev Hasan Toshpo'latovich
ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV-PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI 596-599

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich
JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 600-607

Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH (SOTSIOLOGIK TAHLIL) 608-615

Мадаминова Наргизахон Жахонгир қизи
МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 616-619

Qodirov Xasanboy Oribjonovich
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIY TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARDA KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI 620-526

Aliyeva Iroda Otabek qizi
MAKTABGACHA TA’LIMGA XORIJ TAJRIBASINI QO‘LLASH BO‘YICHA MAVJUD TA’LIM TALABLARINING TASNIFI YUZASIDAN TAHLILLAR 627-631

Ro‘zimurodov Ilyos Azamat o‘g‘li
O‘RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO MUTAFAKKIRLARINING CHOLG‘USHUNOSLIKKA OID NAZARIYALARI: ABU NASR FOROBIYNING MUSIQIY TADQIQOTLARI 632-636

Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi
JAHON AXBOROT RESURSLARI ORQALI TALABALARNING TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI 637-642

Салиев Улугбек, Салиева Нигора
ОБЩЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ В ПРАКТИКЕ 643-648

Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна
МЕТОДИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА, ИЗУЧАЮЩИХ АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК, И ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ 649-655

Муминова Офтобхон Каримовна
ИСТОРИЯ ЛАТИНСКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНЕ: ОТ АНТИЧНОСТИ ДО СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНОВ 656-661

Ахмедова Уктамхон
РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАНЯТИЙ РУССКОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ 662-667

Sattarova Markhabo Raxmonkulovna
TA’LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH 668-672

Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna
MAKTABGACHA VA BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA MATEMATIKA MASHG‘ULOTLARINING UZVIYLIGINI TA’MINLASH YO‘NALISHLARI 673-678

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 4 | Issue 12 | 2024
ISSN Online: 2181-1342

Received: 30 November 2024
Accepted: 5 December 2024
Published: 15 December 2024

Article / Original Paper

THE ROLE OF THE SAMARKAND JADIDISTS IN THE DEVELOPMENT OF THE TURKESTAN ENLIGHTENMENTAL PHILOSOPHY

Kurakhmedov Azamat Erkinovich,
Samarkand State Institute of Foreign Languages,
Associate Professor

Abstract. The main goal of the Jadidism movement was to make the people of Turkestan literate and enlightened, prosperous and prosperous, to make it a free and prosperous homeland, first of all to achieve independence and get rid of the yoke of colonialism. With such slogans and goals, the Jadids dedicated their activities and efforts to awakening the nation, and it was studied that they sacrificed their lives to open the eyes of the local people and brighten their faces.

Keywords: spiritual-educational, "new way", dedication, enlightenment, science, enlightenment, self-awareness, kindness, honor, attitude, healthy social environment, behavior, moral, religious, gratitude, patience, forgiveness, relationship, friendship, solidarity, harmony.

SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA’RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O‘RNI

Kuraxmedov Azamat Erkinovich,
Samarqand davlat chet tillar instituti
dotsenti, t.f.n.

Annotatsiya: Turkiston xalqining savodli va ma’rifatli, to‘q va farovon bo‘lishi, uni ozod va obod vatanga aylantirish, birinchi navbatda mustaqillikka erishish, mustamlakachilik iskanjasidan xalos bo‘lish jadidchilik harakatining asosiy maqsadi edi. Shunday shiorlar va maqsadlar bilan jadidlar o‘z faoliyatlarini, kuch-g‘ayratlarini millatni uyg‘otishga bag‘ishladilar, mahalliy xalqning ko‘zini ochib, yuzlarini yorug‘ etish uchun jonlarini tikanliklari tadqiq etilgan.

Kalit so‘zlar: ma’naviy-ma’rifiy, «yangi usul», fidoyilik, ma’rifatparvar, ilm, ma’rifat, o‘zlikni anglash, mehr-oqibat, or-nomus, andisha, sog‘lom ijtimoiy muhit, xulq-atvor, axloqiy, diniy, shukronalik, sabr-qanoat, kechirimlilik, munosabat, do‘stlik, birdamlik, ahillik.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N22

Kirish. XIX asr ikkinchi yarmida butun Turkiston o‘lkasida kuzatilgani kabi, Samarqand madaniy hayotida ham ma’naviy-ma’rifiy yo‘nalishda o‘ziga xos yangi oqim ya’ni *jadidchilik* sohasi tarix sahnasiga kirib keldi. Jadidlarning asosiy maqsadlari o‘lkada «yangi usul» maktablarini ochib, eski o‘quv usulini yangicha asosda qurish edi. Samarqandda bunday maktablarga asos solgan atoqli vakillardan – Mahmudxo‘ja Behbudiy, Abdulqodir Shakuriy va Hoji Muinlarni ko‘rsatish mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Sadriddin Ayniyning yozishicha, 1903-yili Abdulqodir Shakuriy tashabbusi bilan Rajabamin qishlog‘ida yangi usul maktabi ochiladi. Bu maktab uchun

Abdulqodir Shakuriy tomonidan “Jome’ ul – hikoyat” [1,31] nomli darslik yaratiladi. Abdurauf Fitrat “Bayonoti sayyohi hindi” (“Hind sayyohining bayonoti”) kitobida qahramon tilidan “Samarqandda bir necha yangi boshlangʻich maktablar boʻlib, ular ichida yang yaxshisi – Shakuriy maktabidir. Bu maktab asta-sekin kerakli choʻqqini egallaydi. Samarqand maktablarini koʻrib chiqib, ulardan mamnunman” [2,79.] — deb ta’kidlaydi. “Turkestanskiy uchitel” gazetasi muxbiri “A.Yenikeyevning yozishicha, yangi usul maktablari oʻzining taraqqiyotida turib, mahalliy xalq orasida obroʻ qozondi” [3,197.]” deya ta’kidlaganlar. Mahmudxoʻja Behbudiy yozadiki: “Siz muhtaramlar ham oʻz avlodingizni va aziz bolalaringizni agarda xohlasangizki sizdan koʻra taraqqiy etsa (din va millatga xizmat ilm va oqillik ila boʻlur) shu ilm zamoni tahsil qilmogʻi uchun harakat qilmogʻingiz lozimdur” [4,43.] deya jamiyatda ilmli yoshlarni tarbiyalashni ta’kidlaganliklarini koʻrishimiz mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi. Bu ishda tahlil, sintez, induksiya va deduksiya, birlamchi manbalarni qiyosiy tahlil qilish kabi usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. 1903-yili Samarqand shahrining Xoʻja Nisbatdor mahallasida Hoji Muin boshchiligida usuli jadid maktabi ochilgan. U maktabdorlikdan daromad olishni oʻylamagan, ma’rifatparvar zot maktab-maorif yoʻlida fidoyilik koʻrsatib “Rahnamoi savod” nomli alifbo nashr ettirgan va kutubxona tashkil etgan. Birinchi yangi usuldagi maktab 1904-yili Xoʻjandda [5] ham ochiladi. Maktabga Toshkentdan oʻqituvchi chaqirtiriladi. Bu esa hammani quvontirib, yangi usul maktablarini ochishga ruhlantiradi. Yangi oʻquv usullari bilan ajralib turgan bunday maktablar soni asta-sekin Samarqandda koʻpayib boraverdi.

Turkiston jadidlari otasi nomini olgan buyuk ma’rifatparvar, pedagog, jurnalist, muftiy Mahmudxoʻja Behbudiy turli ta’qib va qiyinchiliklarga qaramasdan 1903-yil oxirida Rajabamindagi Abdulqodir Shakuriy maktabini Samarqandning Eski shahar “Qoʻshhovuz” mahallasida joylashgan hovlisiga koʻchirib keltiradi va bu maktabga begʻaraz yordam koʻrsatadi. 1905-yili Mahmudxoʻja Behbudiyning oʻzi Samarqandning Kaftarxona qishlogʻida jadid maktabi ochadi. Unga 40 ga yaqin oʻquvchi ta’lim oladi. 1906-yili “Samarkand” gazetasi muxbiri Almatovning yozishicha: “Oddiy maktablarda 3-4 yil ichida oʻrganiladigan bilimlarni bu maktabda oʻquvchilar bir yilda oʻzlashtirib olganlar. Shu bilan birga, maktabda dunyoviy ilmlar qatorida diniy bilimlar ham berilgan”[6, 3.]

Mahmudxoʻja Behbudiy oʻquvchilar uchun 1904-yili “Muntahabi jugʻrofiyai umumiy” (“Qisqacha umumiy jugʻrofiya”), “Kitobat ul – atfol” (“Bolalar maktubi”), “Muxtasari tarixi islom” (“Islomning qisqacha tarixi”), 1905-yili “Amaliyoti islom” (“Islom amaliyoti”), “Madhali jugʻrofiyai umumiy” (“Umumiy jugʻrofiya”), 1908-yili “Muxtasari jugʻrofiyai Rusiy” (“Rusiyaning qisqacha joʻgʻrofiyasi”) kabi darslik va oʻquv qoʻllanmalarni yozgan. Milliy maorif va madaniyatni rivojlantirish uchun Behbudiy Samarqandda 1908-yili Turkistonda birinchi marta musulmonlar uchun bepul qiroatxona-kutubxona [7] ochib, oʻz mablagʻi hisobiga uni boyitib boradi. U Turkistonning birinchi geografik xaritasini tuzadi va maktablarda foydalanish uchun nashr qildiradi[8, 23].

Umuman olganda Behbudiy maorif tizimini isloh qilish uchun faoliyat olib borgan. Behbudiyning yozishicha, islohni maktab va madrasalardan boshlash zarur, chunki millat hayoti ta’lim-tarbiya bilan belgilanadi [9,224]. Yangi usul maktablari Samarqandda birin-ketin ochila boshlaydi. Shunday maktablardan birini shaharda Abdushukurov 1907-yili [10] ochadi. Natijada usuli jadid maktablari xalq orasida, asta-sekin boʻlsa-da, obroʻ topa boshlagan. Jadidlar

ma’rifat, madaniyatni rivojlantirish, musulmonlarni bilimli va ma’rifatli qilish uchun kurashganlar.

Samarqand jadidlari maktab-maorif ishlariga shu qadar qattiq kirishdilarki, yoshlarni koʻproq til bilishga, shu bilan bilim doirasini kengaytirishga da’vat etdilar. Koʻp tillarni bilish bilan kofir boʻlmaydi, degan aqidani targʻib qildilar, oʻzlari ham rus tilini oʻrganib, oʻquvchilarni ham oʻrgata boshladilar. Ular boshqa millatlarning, ayniqsa, rivojlangan Yevropa tillari, madaniyatini oʻrganish, maktab-maorif ishlarida ularning tartiblarini joriy etishni targʻib qildilar. Jurnalist Andreyevning yozishicha: “Madaniyatli musulmonlar zamonaviy, taraqqiy etgan kelajak hayotda ularning farzandlaridan nimalarni talab qilayotganini anglab, rus-tuzem maktablaridan qoniqmay, oʻz farzandlarini ma’lumotli qilishning boshqa yangi yoʻllarini axtarib topib, 1900-1905-yillari yangi usul maktablari ochishni boshladilar va ularning soni asta-sekinlik bilan boʻlsa-da, oʻlkada koʻpayib bordi” [11].

Jadidlar maktab-maorif ishlarini Samarqandda yanada rivojlantirib, maktablarning xalq orasida obroʻ qozonishi natijasida ularning soni koʻpaya boshladi. “Туркестанский учитель” gazetasi muxbiri A.Yenikeyevning yozishicha, yangi usul maktablari oʻzining taraqqiyotida turib, mahalliy xalq orasida obroʻ qozondi[12,197]. Oʻz xalqi ravnaqi, rivoji uchun kurashgan jadidlar “taraqqiyotga erishishimiz uchun, oʻz vrachlarimiz, iqtisodchilarimiz va ma’lumotli kishilarimiz boʻlishi uchun tezda maktab va madrasalarni yangicha isloh etishimiz kerak” [13,558], — degan shior ostida harakat boshlaganlar, — deb yozadi “Tujjor” gazetasi.

Yangi usuldagi maktablarni nafaqat Samarqandda, balki Turkiston oʻlkasida koʻpayishi, musulmonlarning ijtimoiy-siyosiy gʻoyalariga ijobiy ta’sir koʻrsatdi. Bu esa chor ma’murlarining yangi usul maktablari ustidan nazoratni kuchaytirishiga olib keldi. Jadidlar oʻlkadagi matbuot sahifalarida mazkur maktablarning mohiyati, maqsadi, taraqqiyot yoʻlidagi ahamiyatlari haqida ilmiy-nazariy, publitsistik maqolalar yozib jadidchilikni targʻib etdilar.

Mahmudxoʻja Behbudiy yozadiki: “Siz muhtaramlar ham oʻz avlodingizni va aziz bolalaringizni agarda xohlasangizki sizdan koʻra taraqqiy etsa (din va millatga xizmat ilm va oqillik ila boʻlur) shu ilm zamoni tahsil qilmogʻi uchun harakat qilmogʻingiz lozimdur” [14,43]. Jadid maktablarida oʻqib, ilmli va zamon talabiga javob bera oladigan kadrlarni yetkazish uchun jadidlar kurashdilar. Bu bilan esa ijtimoiy-siyosiy, milliy-madaniy taraqqiyotda muhim oʻrinlarda boʻlishimizni, Turkistonni mustaqil boʻlib ravnaq etishini uqtirdilar. Shuning uchun ham, Turkestanskiy golos’ gazetasida yozilishicha “Rus-tuzem maktablarining vaqti oʻtdi. Musulmonlar bunga aniq ishonch hosil qilib, rus maktablari, oʻrniga oʻzlarining mahalliy maktablarini ochishni koʻpaytirdilar” [15].

Mustamlaka ma’murlari va politsiya nazorati ostida boʻlishiga qaramasdan jadidlar ma’rifatparvarlik harakatlarini kuchaytirib bordilar. Ular gazeta, jurnallar, kutubxonalar, nashriyotlar va teatrlar tashkil qildilar. Bularning hammasini oʻzlarining shaxsiy mablagʻlari yoki xayriya jamiyatlari hisobiga ochdilar. Misol uchun, Samarqandda 1913-yilning may oyidan boshlab Mahmudxoʻja Behbudiy boshchiligida “Samarqand” gazetasi chiqa boshladi. Gazeta Samarqandda “Gazarov va Smeyanov” tipografiyasida nashr [16] etilgan. Bu gazetani nashr etish uchun Toshkentda ochilgan taraqqiyparvar musulmonlarning “Umid” xayriya jamgʻarmasi Munavvarqori Abdurashitxonov orqali 500 rubl [17] joʻnatganlar. “Samarqand” gazetasida Turkiston mustaqilligi, ijtimoiy-iqtisodiy hayot toʻgʻrisida maqolalar oʻz aksini topgan edi. Bu gazetaning 44 ta soni chiqqanidan keyin mablagʻ yetishmovchiligi sababli nashr ishi toʻxtatiladi.

1913-yilning 20-avgustidan boshlab Samarqanddagi “Gazarov va Smeyanov” bosmaxonasida yana Behbudiy boshchiligida rus, oʻzbek va tojik tillarida musulmonlarning “Oyina” [18] jurnali nashr qilina boshlandi. 1913-1915-yillarda jurnalning 68 nomeri (1720-bet) chiqib, 1915-yilning iyun oylarida toʻxtatiladi. Bu gazeta va jurnalda koʻplab jadidlar Hoji Muin, Vasliy, Fitrat, Munavvarqori va boshqa jadid namoyandalari oʻz maqolalari bilan ishtirok etdilar. Turkiston xalqining savodli va maʼrifatli, toʻq va farovon boʻlishi, uni ozod va obod vatanga aylantirish, birinchi navbatda mustaqillikka erishish, mustamlakachilik iskanjasidan xalos boʻlish jadidchilik harakatining asosiy maqsadi edi. Shunday shiorlar va maqsadlar bilan jadidlar oʻz faoliyatlarini, kuch-gʻayratlarini millatni uygʻotishga bagʻishladilar, mahalliy xalqning koʻzini ochib, yuzlarini yorugʻ etish uchun jonlarini tikdilar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, oʻrganilayotgan davrda viloyatda ruslar mahalliy aholini ruslashtirish, iloji boricha tashqi dunyodan ajratib qoʻyish maqsadida rus-tuzem maktablari ochdilar. Mahalliy xalqni bu maktablarga jalb etishga intildilar. Lekin majburiy ochilgan rus-tuzem maktablari mahalliy xalqqa begona edi. Shunday vaziyatda jadid namoyandalari oʻz gʻoyalari bilan tarix sahnasiga kirdilar. Bu buyuk maʼrifatparvarlar xalqimizni maʼrifatli, dunyoviy bilimlarga ega boʻlishi uchun kurashdilar. Farzandlarimiz chet davlatlarning oliy oʻquv yurtlarida oʻqib, ilm oʻrganishi kerak, deb kurashdilar. Maktablar ochib, kitoblar, darsliklar yozib musulmon farzandlarini bepul oʻqishlari uchun sharoitlar yaratdilar. Bu maktablar Turkiston xalqlari tarixida maʼrifat oʻchogʻi boʻlib qoldi. Ular XX asr boshida Turkiston aholisining milliy ong va madaniyatini qaytadan yuksalishiga turtki boʻldi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Айний С. Таърихи инқилоби Бухоро. – Душанбе, 1987. – С.31.
2. Абд-ур-Рауфъ. Рассказы индийского путешественника («Бухара как она есть»). – Самарканд, Махмудхожа Бегбуди. 1913. – С.79.
3. Еникеев А. Мусульманская школа в Туркестане и ее прошлом и настояшем виде // Туркестанский учитель. 1917, №7. – С.197.
4. Авазов Н. Туркистонда ҳақ олинмади, берилди // Ёшлик. 1991, №10. – Б.43.
5. ЎзР МДА, Ф. И-47. Оп-1. Д-955. Л-250.
6. Алматов. Новометодные школы // Самарканд. 1906. 20 май. №37. – С.3.
7. ЎЗР МДА, Ф. И-36. Оп-1. Д-4982. Л-89
8. М.Ф. Маҳмадхожа Бегбуди // Наука и просвещение. 1922, №1. – С.23.
9. Ўзбекистонда ижтимоий-фалсафий фикрлар тарихидан // акад. М.М.Хайруллаев таҳрири остида. - Т.: Ўзбекистон, 1995. – Б.224.
10. ЎзР МДА, Ф. И-1. Оп-31. Д-943. Л- 23.
11. Андреев Г. Туземцы и просвещения // Туркестанский голосъ. 1916, 12 ноябрь. №103.
12. Еникеев А. Мусульманская школа в Туркестане и ее прошлом и настояшем виде // Туркестанский учитель. 1917, №7. – С.197.
13. Пясковский А.В. Революция 1905-1907 гг. в Туркестане. – М.: 1958. – С.558.
14. Авазов Н. Туркистонда ҳақ олинмади, берилди // Ёшлик. 1991, №10. – Б.43.
15. Андреев Г. Туземцы и просвещения // Туркестанский голосъ. 1916, 12 ноябрь №103.
16. ЎзР МДА, Ф. И-18. Оп-1. Д-8752. Л-12.
17. ЎзР МДА, Ф. И-461. Оп-1. Д-2144.Л-46.
18. ЎзР МДА, Ф. И-18. Оп-1. Д-8752. Л-29.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari" elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).